

‘Dan kan je meer doen’: over ondersteunde autonomie

Johan Meire

In een samenleving die zo gestructureerd is als de onze, heeft de vrije tijd van kinderen een wat ongemakkelijke status. De sterke organisatie van hun vrijetijdsactiviteiten roept de vraag op in hoeverre kinderen nog tijd voor zichzelf hebben: om hun eigen spel te spelen, om zonder prestatie- of tijdsdruk ‘kind’ te kunnen zijn. In dit artikel nemen we de tijdsbeleving en het eigen spel van kinderen ernstig om te bekijken wat nu precies in het gedrang komt wanneer de vrije tijd van kinderen eenzijdig wordt ingevuld als ‘georganiseerde activiteiten’. Kinderen streven naar een ondersteunde autonomie: een samengaan van vrijheid en keuze, maar vanuit een vertrouwde basis. Paradoxaal genoeg voor een samenleving die zelfrealisatie zo hoog in het vaandel voert, komen net die terreinen waarop kinderen zichzelf organiseren en voortdurend keuzes maken in de verdrukking.

Eindeloze vakanties, buiten spelen tot het donker werd, een geheim kamp bouwen aan het einde van de straat: mijmeringen over de kindertijd staan vaak bol van het ongeorganiseerde eigen spel van kinderen. Spel dat zich vaak buiten afspeelde, samen met andere kinderen, niet zelden buiten het zicht van volwassenen. We herinneren ons de vrijheid en zelfstandigheid die we toen voelden: meester zijn over onze eigen tijd. En we maken ons zorgen over het mogelijke contrast met de speelkansen van de kinderen vandaag. Zijn de zeeën van tijd uit onze kindertijd verworpen tot een gejaagd heen-en-weer tussen eilandjes voor kinderen? Spelen kinderen wel nog buiten, maken ze nog kampen in de struiken? Of moet je spelende kinderen zoeken bij hun gameconsoles en in cyberspace?

Kinderen verschijnen dan als mogelijke slachtoffers van een hectische samenleving. Nemen ze de volwassen ‘drukke’ levensstijl niet over, met een agenda vol georganiseerde, prestatiegerichte vrijetijdsbestedingen? Daarover bestaat een zeker onbehagen: hebben kinderen nog wel tijd om kind te zijn?

In hoeverre zijn die zorgen ook gerechtvaardigd? Zorgt die agenda bijvoorbeeld echt voor tijdsdruk? Voor volwassenen is ‘geen tijd hebben’ een herkenbaar probleem. In een maatschappij van tweeverdieners en alleenstaande ouders zijn kinderen ‘tijdvreters’, en niemand kent zo sterk het gevoel van tijdsdruk als ouders.

Maar bij kinderen ligt dat anders. Kinderen beschouwen tijdsdruk niet als een belangrijk probleem voor zichzelf. ‘Meer tijd hebben’ of ‘een beetje rustiger gaan leven’ is geen wens die zij vaak uiten. Ook de kinderen die heel veel uithuizige hobby’s hebben, vinden niet dat ze daardoor een druk leven hebben. ‘Maar ik vind dat leuk,’ zeggen ze dan, ‘ik heb dat allemaal zelf gekozen.’ Of ‘dat is niet rap na elkaar,’ en ‘die en die avond ben ik gewoon thuis.’ Dat kinderen het al bij al niet druk hebben, is ook logisch: de lastige taak om die activiteiten te regelen en af te stemmen op school en andere bezigheden, ligt doorgaans bij de ouders, niet bij de kinderen zelf.

Daarnaast is de vrijetijdsbesteding nu eenmaal heel wat diverser dan pakweg een kwarteeuw terug, zowel in de georganiseerde als in de informele vrije tijd. Er zijn mogelijkheden

te over voor kinderen die hun vrije tijd willen invullen. Jeugdbewegingen en dansclubs floreren, en elke zomer raken de vakantiecampen weer snel volgeboekt. De uitgebreide organisatie van de vrije tijd voor kinderen en de inspanningen die ouders zich getroosten om aan de agendaverensten daarvoor te voldoen, doen vermoeden dat kinderen juist bijzonder veel kansen krijgen om hun vrije tijd naar eigen keuze vorm te geven.

En buiten gespeeld wordt er nog altijd. In de jeugdbeweging bijvoorbeeld, en op kamp. Wel lijkt het ongeorganiseerde buitenspelen voor een deel naar het privédo-
mein verschoven, getuige het verschijnen van trampolines, zandbakken en glijbanen in talrijke tuinen.

Een verschuiving in het buitenspelen

Die diversiteit in de vrije tijd van kinderen is verrijkend, maar ze roept tegelijk vragen op. Over het voortbestaan van duidelijke, afgebakende vrijetijdsactiviteiten, zoals georganiseerde spelletjes in de jeugdbeweging of het trainen in een sportclub, hoeven we ons niet al te veel zorgen te maken. Voor het autonome buitenspelen of het onbegeleid onderweg zijn in de buurt ligt dat anders.

Onderzoek toont dat kinderen vandaag veel minder buiten spelen in de publieke ruimte in hun woonomgeving – de straat, speelpleintjes en andere pleinen of parken – dan 30 jaar geleden. In 2008 herhaalden we een onderzoek uit 1983, dat in een aantal wijken telde hoeveel kinderen in hun woonomgeving speelden en dat cijfer vergeleek met het aantal kinderen dat er woonde. In 2008 zochten we heel gelijkaardige wijken om de observaties te herhalen. Het aantal kinderen dat geobserveerd werd, was in die 25 jaar tijd gehalveerd.

Uit buitenlands onderzoek weten we ook dat de actieradius van kinderen – hoe ver van huis kunnen en mogen ze zich zelfstandig bewegen – sterk is afgenomen, en er is geen reden om aan te nemen dat dat bij ons anders zou zijn.

De evolutie naar meer georganiseerd spelen en de vertuining van het (buiten) spelen hebben een impact op de speelmogelijkheden van kinderen.

De evolutie naar meer georganiseerd spelen en de vertuining van het (buiten)spelen hebben een impact op de speelmogelijkheden van kinderen. Een straat zonder speelkameraden is meteen een pak minder uitnodigend. Dat jammer vinden, hoeft geen kwestie te zijn van romantiseren of van nostalgie. Wie het spelen en de tijdsbeleving van

kinderen ernstig neemt, ziet dat het niet om een futiele verschuiving gaat, want zelfstandig buiten spelen is iets heel anders dan dat onder begeleiding doen in een vaste groep.

Zelforganisatie

Vrije tijd zou gezien kunnen worden als tijd waarover je niet ter verantwoording geroepen wordt of kan worden. Wat je doet in je vrije tijd hoeft je niet uit te leggen: je had daar gewoon zin in. Als kinderen vragen ‘mag ik gaan spelen?’ vragen ze naar die vrijgeleide. Misschien weten ze nog niet wat ze juist zullen doen, maar ze vragen om met hun tijd te mogen doen wat ze willen. Die openheid maakt veel mogelijk, én vraagt ook wel wat van kinderen.

Neem een ogenschijnlijk heel eenvoudig en welhaast universeel spelletje zoals tikkertje of verstoppertje. Daarin gebeurt heel wat meer dan alleen maar plezier maken. Er komt een pak organisatie bij kijken. Wie is 'hem'? Alleen al daarover bestaan heel wat rituelen. Tot waar loopt het terrein waar we ons mogen verstoppen? Is er een veilige plek? Een woord of teken voor time-out, want die schoenveters geraken natuurlijk altijd los? En graag ook regels om misbruik daarvan te voorkomen. Het spel zelf, dat is een hoop fysieke activiteit – rennen, je wegstoppen. De ander uitdagen, risico's nemen, en weer veiligheid opzoeken. Zo lang mogelijk in het spel blijven. Ondertussen niet aanbotsen tegen al wie nietsvermoedend in de buurt is maar helemaal niet meedoet met het spel. Na een tijdje de regels eens veranderen, want het moet wel boeiend blijven. Daarover onderhandelen. Het kleine zusje moet ook kunnen meedoen, maar die kan nog niet zo hard rennen. En kan ze eigenlijk al goed tellen?

Het onderhandelen en aanpassen van regels staat vaak ten dienste van het verderzetten van het proces van het spelen. Dát telt, veel meer dan het behalen van een welbepaald doel. Als twee ploegjes kinderen aan het voetballen zijn en er komt een kind langs dat wil meespelen, zal dat wellicht mogen – ondenkbaar in 'echt' voetbal. En de nieuwe speler komt dan sowieso bij de ploeg die aan het verliezen is: zo wordt het spel misschien weer spannend en blijft het interessant om verder te zetten. Kinderen nemen in spel zoveel initiatief omdat spelen iets vrijwillig is: wie niet meer mee wil doen, kan er gewoon vandoor gaan. Als je niet zonder speelkameraden wil komen te zitten, zul je altijd met hen rekening moeten houden. Wie de bal te hard schopt naar een onervaren speler zal ook door de eigen ploeggenoten terechtgewezen worden. Kinderen zijn in hun eigen spel elkaars opvoeders, hoezeer dat ook met vallen en opstaan gaat.

Als dergelijk, door kinderen zelf bedacht en met elkaar gedeeld spel minder kansen krijgt, krijgen kinderen ook minder kansen om zichzelf te (leren) organiseren. Bovendien is spelen een van de belangrijkste manieren waarop kinderen de wereld rondom betekenis geven en er zich mee verbinden. Spelen is een manier om de eigen wereld mee op te bouwen en er greep op te hebben, en om er zich in thuis te voelen. Veel spel biedt kinderen een aantrekkelijk gevoel van controle: een voetbalmatch winnen, grapjes uithalen met iemand, een kamp bouwen, een hele denkbeeldige wereld verzinnen. Het delen van het spel met elkaar kan evenzeer attractief zijn: het plezier van gewoon samen hetzelfde doen. Dat wordt vaak ondersteund door routines, regels en scripts, die ervoor zorgen dat je samen liedjes kan zingen of dat je niet per ongeluk op elkaar mept als je klapspelletjes doet. Spel kan dan zelfs heel repetitief zijn, maar daarom niet minder prettig.

In de tijd die open ligt, die geen vastgelegd doel heeft, moeten kinderen voortdurend zelf hun eigen keuzes maken en zichzelf zien te organiseren. Het is paradoxaal dat de terreinen waarop kinderen het meeste eigen keuzes in handen hebben en waar ze dat ook leren, in onze maatschappij zo sterk in de verdrukking komen. Daarmee dreigen kinderen kansen te missen om net die vaardigheden op te doen die onze samenleving zo waardeert.

Het is paradoxaal dat de terreinen waarop kinderen het meeste eigen keuzes in handen hebben en waar ze dat ook leren, in onze maatschappij zo sterk in de verdrukking komen.

Een eigen tijdsbeleving

Hoe en wanneer kinderen (kunnen) spelen, heeft veel te maken met wat ze met hun tijd kunnen doen. Kunnen ze zeggen: ik ga op straat spelen? Of gaat dat niet, mag dat niet? Staat hun buitenspelen in hun agenda: zondag, van twee tot zes in de jeugdbeweging? En de vrije tijd die na de schooluren op school wordt doorgebracht, een uurtje sport, een uurtje toneel, is dat nog 'vrije' tijd? Dat zijn vragen over de manier waarop we de tijd organiseren, én over de mogelijkheden en beperkingen die kinderen daardoor ervaren.

Vrijbuitelij en ankertijd

Kind & Samenleving deed de voorbije jaren onderzoek naar hoe kinderen omgaan met de tijdsorganisatie in omgevingen zoals het gezin, het speelpleinwerk, de kinderopvang, naschoolse activiteiten, de sportclub. We bundelden het onderzoek in het boek *Over vrijbuiters en ankertijd*, en die titel is niet toevallig gekozen. Doorheen het onderzoek bleek voortdurend hoezeer kinderen in hun omgang met de tijd een evenwicht of combinatie trachten te zoeken tussen autonomie en geborgenheid. Of, tussen vrijbuitelij en ankertijd.

Kinderen zoeken allereerst naar greep op de tijd, naar de mogelijkheid om hun eigen tijd zelf te boetsen, keuzes te maken en vrij te beheren. Thuis gewoon kunnen doen wat je wil, bijvoorbeeld: 'omdat je kan beslissen wat je doet, en je mag dat doen hoe je dat wil, en wanneer, en je mag zo hard spelen als je wil.' Of, wanneer dat maar beperkt kan, tijd stelen, gebruik maken van de gelegenheid. Het is bedtijd en de kinderen moeten naar bed, maar ze trachten hun eigen tijd toch nog wat te rekken door extra lang te doen over het drankje dat ze nog mochten klaarmaken voor het slapengaan.

Die autonomie, die greep op de tijd, is voor kinderen zonder meer een cruciale kwestie. 'Dan kan je meer doen,' zeggen kinderen als ze het hebben over hun mogelijkheid om betekenisvol vorm te geven aan hun tijd. Wanneer kinderen frustraties tonen, is het niet, zoals bij hun ouders, omdat ze niet de tijd hebben om gedaan krijgen wat ze zouden willen of moeten doen, maar omdat ze zo aan banden worden gelegd dat hun eigen, gewenste tijdsinvulling onmogelijk wordt. Het draait bij kinderen niet om '(geen) tijd hebben', maar om '(geen) greep op de tijd hebben'.

Maar kinderen zijn niet alleen vrijbuiters. Hun omgang met de tijd is soms ook een zoeken naar houvast en geborgenheid. Ankertijd is dat: de tijd die je kan nemen om je thuis te voelen, te behoren tot een wereld die je vertrouwd is. Routines en rituelen helpen daarbij, het eindeloze, geruststellende herhalen van spelletjes, het eeuwige heen-en-weer van de schommel, of het routineuze prikken van strijkpareltjes.

Tijd samen-apart

Een mooi voorbeeld van het samengaan van autonomie en houvast, is de tijd die binnen het gezin 'samen-apart' wordt doorgebracht. Voor kinderen is gezinstijd niet alleen samen-tijd met het hele gezin, zoals het samen eten of een gezelschapsspel spelen. Het is bijvoorbeeld ook de tijd 'samen-apart', waarin de gezinsleden wel allemaal in huis zijn, maar elk met iets anders bezig zijn, meestal ook op verschillende plekken. Een onopvallende maar voor kinderen heel herkenbare tijd, met een heel eigen waarde. Hij laat kinderen toe om stukjes eigen tijd te vinden: bezig zijn met de hobby op de eigen

kamer bijvoorbeeld, tegen een heel vertrouwde achtergrond die het huis tot thuis maakt. Ouders, broer of zus komen nauwelijks in beeld, maar ze 'zijn er'. Hun aanwezigheid is geruststellend. 'Je hoort meestal muziek zo van boven naar beneden, anders is dat maar stil,' zegt Arend, die niet graag alleen thuis is, maar er wel van houdt om op zijn eentje met zijn modelbouw bezig te zijn als er anderen in de buurt zijn. Hoe geruisloos hij ook voorbijgaat, de tijd samen-apart is voor kinderen, méér dan echt alleen thuis zijn, tijd die ze op hun eigen manier vorm en betekenis kunnen geven. 'Een beetje vrij zijn,' noemt Arend dat.

Dat kinderen streven naar autonomie, wil dus niet zeggen dat ze af willen van houvast of structuur. Want die anker tijd geeft hen juist de basis om te gaan vrijbuiten. Kinderen zoeken en vragen dus naar ondersteunde autonomie. En dat is een vraag die in onze samenleving best ernstig genomen mag worden, want noch die autonomie van kinderen, noch het ondersteunen ervan, zijn zomaar vanzelfsprekend.

Het kostbare kind

Als het eigen, informele spel van kinderen steeds minder ruimte krijgt, en we dat ook aanvoelen en jammer vinden, is het vreemd dat kinderen tegelijk steeds meer in de tegenovergestelde richting worden geduwd: die van een 'zinnvolle', duidelijk identificeerbare en geagendeerde vrije tijd (en schooltijd).

Spelen is voor kinderen vaak 'je verliezen in de tijd', maar de term 'spelen' lijkt meer en meer vervangen door de meer volwassen term 'vrije tijd': een reeks georganiseerde vrijetijdsactiviteiten.

Spelen is voor kinderen vaak 'je verliezen in de tijd', want (het verderzetten van) het proces gaat voor alles; maar de term 'spelen' lijkt meer en meer vervangen door de meer volwassen term 'vrije tijd' en de daarbij behorende duidelijke activiteiten. De vrije tijd van kinderen lijkt vaak synoniem voor een reeks georganiseerde vrijetijdsactiviteiten. Een vrije tijd die, anders dan het eigen spel van kinderen, wél duidelijk ergens toe leidt, sluit beter aan bij het beeld van een kostbaar kind dat zijn levenspad zelf moet maken en daarin ook de nodige bescherming verdient.

Het kind als project

In een tijd waarin kinderen meestal geen economische bijdrage meer leveren aan het gezin en waarin gezinnen (mede daardoor) kleiner zijn geworden, wordt aan die schaarse kinderen een ongekend grote emotionele waarde toegedicht. De prominente plaats van kinderen op de facebookprofielfoto's van hun ouders is maar één teken van de centrale plaats die kinderen innemen in de manier waarop ouders zich sociaal presenteren.

Die investering in kinderen is niet alleen emotioneel. Met de ontzuiling, de democratisering van het hoger onderwijs en een grotere sociale mobiliteit staan individuen in onze samenleving voor meer keuzes dan vroeger. Hun levenspad ligt minder van tevoren vast, en dat impliceert ook dat het hun verantwoordelijkheid is om de eigen levensloop en identiteit zelf vorm te geven. Die maakbaarheid lijkt des te meer te gelden voor kinderen: hoe een kind opgroeit en zich ontwikkelt, kan gezien worden als een (met name door de ouders) te plannen 'project'. Het geregeld en gehol dat daar al eens bij komt kijken, nemen veel ouders voor lief. Kinderen zijn immers een kostbaar goed.

De vrijetijdsactiviteiten zelf, die de vrije tijd van kinderen zinvol beloven in te vullen, bouwen net zo goed voort op deze notie van maakbaarheid. In heel wat vrijetijdsomgevingen worden kinderen geacht om hun tijd goed te gebruiken en om te leren of beter te worden. 'Iets voor het lichaam' en 'iets voor de geest', dat dient gekozen te worden: ze zetten het uitgestippelde levenstraject mee op de rails.

Dat toont natuurlijk dat het 'zelf keuzes kunnen maken' niet zomaar een neutrale betrachting is. In een wereld van maakbaarheid staat 'je verliezen in de tijd' al makkelijk gelijk met 'verloren tijd'. Is gewoon informeel spelen of rondhangen wel waardevol of 'zinvol'? De schijnbare doelloosheid van het eigen spel van kinderen maakt het tot een lastige activiteit in een samenleving waarin aan tijd, ruimte en activiteiten haast altijd duidelijk identificeerbare functies vasthangen.

Veel georganiseerde vrijetijdsactiviteiten bieden én vragen die duidelijkheid wel. Ze vragen een engagement: lid worden van de club, de muziekschool, de jeugdbeweging is niet vrijblijvend. Dat toont zich in lidgeld, een uniform of de regel om er tijdens elke activiteit ook echt bij te zijn. Dat is een hele andere logica dan het eigen spel van kinderen. Maar juist dit engagement maakt het mogelijk dat deze vrijetijdsactiviteiten zo sterk gestructureerd kunnen zijn én dat dit niet als onvrije tijd wordt ervaren. Tegenover het engagement van de kinderen staat immers ook een engagement van de club. De kinderen mogen verwachten dat de jeugdbeweging elke week weer voor leuke activiteiten zal zorgen, en dat de sportclub hen op weg zal

zetten om een pak beter te worden in voetballen of volleyballen. Bovendien zorgen de activiteiten voor het gezelschap van veel andere kinderen, en voor materiaal of mogelijkheden die kinderen elders misschien niet ter beschikking hebben. Dat maakt ze voor veel kinderen aantrekkelijk: er is zeker iets te doen, de nodige kinderen en de nodige omkadering inbegrepen.

Wanneer kinderen hun gading niet meer vinden in georganiseerde vrijetijdsactiviteiten, is dat vaak omdat ze die tijd als te functioneel of te prestatiegericht ervaren – een reden waarom sommige, veeleer competitief gerichte sportclubs de laatste jaren veel jonge leden verliezen – of omdat meer flexibele en informele invullingen van de vrije tijd (de vrienden, de computer) aantrekkelijker zijn geworden. Kinderen haken dan niet af door een gebrek aan tijd, maar door het keurslijf dat de georganiseerde hobby oplegt.

Bescherming

De grote emotionele waarde van kinderen uit zich niet alleen in een geloof in de maakbaarheid van het kind. Ze toont zich ook in de manier waarop kinderen in onze samenleving heel sterk beschermd worden. Dat lijkt een tegengestelde beweging – kinderen voor allerlei onheil behoeden, terwijl 'het kind als project' juist alle mogelijke kansen voorgeschoteld krijgt – maar dat is slechts schijn. Telkens wordt er gedacht en gehandeld vanuit het belang van het (maakbare of te beschermen) kind, maar dan wel vanuit een volwassenen perspectief.

Een kostbaar kind wordt voor onheil behoed: fysiek, want de straat is gevaarlijk en dat hoge klimrek misschien ook, maar tegelijk ook mentaal. Het is geen onlogische

De schijnbare doelloosheid van het eigen spel van kinderen maakt het tot een lastige activiteit in een samenleving waarin aan tijd, ruimte en activiteiten haast altijd duidelijk identificeerbare functies vasthangen.

reflex om kinderen ook emotioneel te beschermen en in te grijpen bij elke dreigende frustratie, ontgoocheling of angst. Maar elk kind moet hoe dan ook leren omgaan met de risico's die eigen zijn aan het leven. En dat impliceert ook steeds het nemen van risico's, en daarbij al eens een blauwtje of een blauwe plek oplopen. Ook verveling wordt vaak als te mijden gezien, en dus is er de neiging om voortdurend voor activiteiten, speelgoed of speelkameraden te zorgen wanneer de landerigheid dreigt toe te slaan. Maar leren omgaan met de tijd impliceert zélf op zoek gaan naar wat er hier of daar te doen is. Wie steeds maar wordt behoed voor onheil en wie leeft in een wereld waar voortdurend interessante gebeurtenissen uit de lucht lijken te vallen, kan moeilijker leren om tot zelforganisatie te komen.

Open tijd en terughoudendheid

Meer ruimte voor die zelforganisatie creëren, vraagt van volwassenen – als ouders, als organisatoren van vrijetijdsactiviteiten – een samengaan van betrokkenheid en terughoudendheid. De wens tot ondersteunde autonomie van kinderen botst met het al te sterk in handen willen houden van hun vrije tijd. Zijn er, naast geleide groepsactiviteiten waarin kinderen zich volop kunnen uitleven of ergens beter in kunnen worden, ook vrijplaatsen waaruit volwassenen zich terugtrekken en waar kinderen een eigen zingeving wordt gegund? Krijgen kinderen, in hun opvoeding of in de maatschappij, kansen om zelf betekenis te zoeken en te geven?

Waar het in wezen om draait, is dat de tijd voldoende open kan blijven. De waarde die de gezinstijd 'samen-apart' voor kinderen heeft, toont dat het vaak zinloos is om elke soort tijd een afgebakende functie toe te kennen. Het is gezinstijd die ankertijd met autonomie verenigt, waarin ouders en kinderen samen zijn, en toch weer niet.

Voor kinderen hebben de verschillende soorten van gezinstijd elk hun eigen kwaliteiten, en dat geldt ook voor de diverse vormen van vrije tijd. Het is juist in de diversiteit van soorten tijd dat die kwaliteit ligt. *Quality time* als 'speciaal vrijgehouden momenten om iets met het hele gezin te doen' is een concept van volwassenen. Kinderen vereenzelvigen kwaliteitstijd niet met één soort tijd of activiteit. Ze vinden stukjes kwaliteitstijd vooral midden in de dagelijkse tijd. Nu eens is dat familiebetrokken tijd waarin de gezinsleden samen dingen doen, dan weer tijd waarin ouders op de achtergrond maar bereikbaar zijn, en soms ook 'oudervrije tijd' met broer, zus of vrienden. In het gezin gaan doelgerichte en soms routineuze bezigheden (eten, kindverzorg, naar bed gaan, verplaatsingen) soms naadloos samen met waardevolle interacties tussen kinderen en ouders. De afwas of de rit naar de sportclub kan het ogenblik zijn voor een goed gesprek, en de maaltijd is tegelijk een moment van opvoeding, leren en samenhangigheid.

Kwaliteitstijd kan er dus zijn op allerlei mogelijke manieren en momenten. Het leuke aan de tijd in het gezin is voor kinderen juist dat er van alles kan gebeuren zonder dat er iets speciaals afgesproken of gepland moet worden. Broer of zus komt de kamer binnen en heeft een leuk idee, een ouder haalt plots een gezelschapsspelletje boven... De vertrouwde basis van het gezin maakt die openheid zo prettig.

Die openheid is evenzeer van belang in de ongeorganiseerde tijd die kinderen in hun woonomgeving doorbrengen. Wie 'de straat' enkel associeert met onderweg zijn, en het spelen van kinderen vereenzelvigd met de tuin, het speelpleintje of het georganiseerde spel, geeft het idee van publieke ruimte grotendeels op. Misschien meer dan wie

ook zien kinderen de publieke ruimte als sociale ruimte. Onderweg zijn is voor kinderen heel wat meer dan gewoon zich verplaatsen. Het is ook een omwegje maken, even blijven hangen, binnenwippen in de snoepwinkel. Ook dan gaat het om het onverwachte, om datgene wat zomaar kan gebeuren. De poes die ronddwaalt en waar kinderen even bij stoppen, of het skateterreintje waar misschien wel een vriend rondhangt.

Kinderen ervaren een onderscheiden 'lokale' sfeer als iets aparts, tussen het private en het volop publieke in. De lokale sfeer van de eigen straat of directe woonomgeving kent voldoende verankering om te gaan vrijbuiten. Als kinderen minder buitenspelen op straat en hun actieradius sterk is verminderd, dan is het juist dat belangrijke verkennen van de lokale sfeer dat in het gedrang komt.

Die sociale waarde van het eigen spel van kinderen wordt weinig gewaardeerd. Ze leert kinderen nochtans de vaardigheden om voor anker te gaan – zichzelf een thuis te maken – om van daaruit vol vertrouwen te gaan vrijbuiten en de eigen tijd zelf in handen te nemen. Want hoe anders leer je samenspelen met andere kinderen, leer je je eigen buurt en burens kennen, leer je hoe anderen tijdens je spel ontmoet en vermijdt?

Misschien meer dan wie ook zien kinderen de publieke ruimte als sociale ruimte. Als kinderen minder buitenspelen op straat en hun actieradius sterk is verminderd, dan is het juist dat belangrijke verkennen van de lokale sfeer dat in het gedrang komt. Die sociale waarde van het eigen spel van kinderen wordt weinig gewaardeerd.

Kinderen waarderen dus de mogelijkheden van tijd en ruimte die tussen de plooiën vallen van het geplande. Spelen, dat is de kans hebben om

betekenis te geven aan wat – misschien – komen gaat. Wie weet wat er zal gebeuren?

Als de bestaande georganiseerde vrije tijd loskomt van het idee dat dé manier om kinderen vrije tijd aan te bieden bestaat uit geleide vrijetijdsactiviteiten, kan ook zij aansluiten bij die waarde van informele, open vrije tijd. Dat het spontane, eigen spel van kinderen als uitgangspunt genomen wordt voor een aanbod voor kinderen, is eigenlijk logisch, maar toch gebeurt dat in de georganiseerde vrije tijd van kinderen niet zo vaak. Het aldus ondersteunde spel verschilt dan niet altijd zo veel van de informele vrije tijd. In een zo sterk gestructureerde samenleving kan dat ronduit een kwaliteit zijn. Laat de tieners op het speelplein maar zelf een loom strandsfeertje bouwen op een zomerse dag: waarom zouden zij zich daarvoor moeten verantwoorden?

Met name in het speelpleinwerk en ook in de kinderopvang wordt nagedacht over het statuut van de vrije tijd en wordt de tijd voor kinderen niet altijd zomaar vooraf vastgelegd maar wordt vooral het eigen spel van kinderen ondersteund. Maar zeker het buurt- en vindplaatsgericht jeugd(welzijns)werk heeft al langer ondervonden dat een meer informele organisatie van hun werking nauwer aansluit bij de tijdswensen van veel kinderen dan het aanbieden van strikt begeleide activiteiten. Meer dan in een mogelijke toeleiding naar 'reguliere' vrijetijdsactiviteiten ligt hun waarde dan in het ondersteunen van het vrije in vrije tijd: het zoeken naar greep op de tijd, en net zo goed naar houvast en geborgenheid.

Bio

Johan Meire is doctor in de sociale en culturele antropologie (KULeuven) en auteur van *Over vrijbuiters en ankertijd: de tijdsbeleving van kinderen onderzocht* (2013). Hij is als onderzoeker verbonden aan vzw Kind & Samenleving, een kennis- en expertisecentrum dat via belevingsonderzoek inzicht wil verwerven in het perspectief van kinderen.